

הכותל המערבי סוגיה דתית

לקט מפעילותה ההיסטורית של אגודת ישראל
לשמירה על קדושת הכותל
לרגל ביקור משלחת "עם אחד" בארץ הקודש

תוכן עניינים

- הכותל המערבי – מקום קדוש ודתו ולא פוליטי מדברי חכמי ונשיאי מועצת גדולי התורה ורבני 'אגודת ישראל'..... 3
- הגאון רבי חיים עוזר גראדזענסקי, ה'אחיעזר' (תרכ"ג - ה' באב ת"ש) נשיא מועצת גדולי התורה באירופה
- זכויותינו בענין הכותל המערבי היא שאלה דתית, ולא פוליטית..... 3
- הרב יהודה ליב ב"ר משה חיים צירלסאהן, חבר מועצת גדולי התורה של 'אגודת ישראל' (תר"ך - י"א בתמוז תש"א)
- הכותל המערבי הוא כל רכושנו הרוחני בארץ ישראל, סמל הקדושה ומכון לשכינה.. צוררי ישראל בכל הדורות לא הצליחו לבטל את שבועת הקב"ה על הכותל המערבי
- 3.....
- הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי, גאב"ד 'העדה החרדית בירושלים' (תמוז תרכ"ז - י"ד בתשרי תש"ט)
- ליהודים כשרים ראוי לשמור על כבוד המקום הקדוש הכותל המערבי, ולהמצא שם באימה וביראה לפני מי ששיכן שמו במקום הזה..... 4
- זיכה אותנו ה' שנוכל לגשת אל הכותל המערבי המקודש לשפוך שם שיח תפילתנו, ועלינו לתקן שם את עניני צניעות המחללים את קדושת המקום וגורמים רעה ותקלה לכל העיר ירושלים..... 4
- מדברי נשיא מועצת גדולי התורה באמריקה הגאון הרב משה פיינשטיין זצוק"ל (נלב"ע י"ג באדר ב' תשמ"ו) על קדושת כותל המערבי בעיה"ק ת"ו..... 5
- הכותל המערבי של הר הבית שהשאיר לנו ה' מבית המקדש נקרא בפי חז"ל "כותל המקדש", והוא קדוש בקדושת המקדש ויש בו דין מעילה כדין חומת העזרות..... 5
- למרות שחלקים מהמקדש נתחללו בחורבן על ידי פריצים, פשוט שהכותל המערבי לא התחלל בביאתם ועדיין הוא קדוש בקדושת המקדש..... 5
- אסור לקחת מאבני הכותל המערבי משום מעילה, חוסר דרך ארץ, ולא דאורייתא שלא לנתוץ מאבני המקדש. אך מלבד זאת, עצם המחשבה לפגוע בקדושת הכותל שהשאיר לנו השי"ת לזכרון היא עוון גדול מאוד..... 5
- מכתב ה'אחיעזר' רבי חיים עוזר גראדזנסקי אל רבי מאיר ברלין (תר"צ)..... 7
- מכתב בד"צ דעיה"ק ירושלים אל הגר"ח זוננפלד (תרפ"ט)..... 11
- מכתב המהרי"צ דושינסקי זצוק"ל למזכיר הממשלה הבריטית (תרצ"ד)..... 12
- מכתב דרישה ומחאה לממשלה מהרבנים הראשיים, הועד הלאומי ואגודת ישראל..... 13

הכותל המערבי –

מקום קדוש ודתי ולא פוליטי

מדברי חכמי ונשיאי מועצת גדולי התורה ורבני 'אגודת ישראל'

**הגאון רבי חיים עוזר גראָדזענסקי, ה'אחיעזר' (תרכ"ג - ה' באב ת"ש)
נשיא 'מועצת גדולי התורה' באירופה**

במכתבו לרב מאיר בר-אילן מתמוז תר"צ, בענין ועדת החקירה לברור זכויות היהודים בכותל, 'סיני' קכג-ד, עמ' תרסז

זכויותינו בענין הכותל המערבי היא שאלה דתית, ולא פוליטית

בשם אגודת הרבנים... בקשתי וזרזתי בווארשא לתת יפוי כח להרבנים הראשיים בעיה"ק ירושלים תובב"א... בדבר שאלת הכותל... לדבר בשם כל הרבנים - מה נורא הדבר שעלינו לברר זכויותינו להתפלל ולבכות אצל שריד החורבן כותל המערבי, וד' יראה בענינו וימהר לרוחתינו ולשועתנו - ...כי הנני תמים דעים בזה שהיא שאלה דתית, ולא פוליטית... ועל כן גם על חברי 'המועצה לשאלת הכותל' להיות נמנים גדולי התורה והיראה המפורסמים בתפוצות הגולה, שיהיה בולט האופי הדתי...

הרב יהודה ליב ב"ר משה חיים צירלסאהן¹, חבר מועצת גדולי התורה של 'אגודת ישראל' (תר"ך - י"א בתמוז תש"א)

ספר מערכי לב, קעשנוב תרצ"ב [מהדורת ארץ ישראל תשל"א], חלק הנאומים סימן י, עמ' תי; סימן יא, עמ' תיג (בתגובה על 'פרעות הכותל' במנחם-אב תרפ"ט).

הכותל המערבי הוא כל רכושנו הרוחני בארץ ישראל, סמל הקדושה ומכון לשכינה

הכותל המערבי הוא איננו רק דגלנו, כמו שחושבים אחדים מקרבנו. הכותל המערבי הוא כל רכושנו הרוחני בארץ ישראל; הוא חלק מהחומה, השייכת לחצר בית המקדש, לכן הנהו עד היום סמל הקדושה, לכן הנהו עד היום מכון להשכינה, כדברי ה'מדרש רבה' (שמות ב, ב): "לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי". – הוא הוא הנהו המקום היותר נשגב והיותר נערץ בתבל, הרטוב מהדמעות החמות והקדושות של עם מקונן ושופך נפשו לפני ה' במשך קרוב לאלפיים שנה!

הרומיים האכזרים עם כל העריצים הרבים, שבאו אחריהם, פחדו, כפי הנראה, בכל אותו המשך הארוך [של הגלות], לחלל במאומה מקום קדוש כזה, - והנה, פתאום קמו עתה פראי האדם... לנבלו ולהחריבו!

צוררי ישראל בכל הדורות לא הצליחו לבטל את שבועת הקב"ה על הכותל המערבי

עוד בימים עתיקים פרסמו חז"ל ב'מדרש רבה' (על שיר השירים פרק ב פס' ט, אות ד) אשר "נשבע הקב"ה, שהכותל המערבי לא יחרב לעולם". היתכן אפוא, כי השבועה הזאת, אשר הרומיים

¹ אב"ד ק"ק קעשנוב ורב ראשי של בִּסְרָבְיָה.

האכזרים עם כל הצוררים הבאים אחריהם, לא יכלו לה במשך קרוב לאלפיים שנה, יבטלוה פתאום היום ערבים פראים לעיני הדור הנאור ? !
הבה נקוה, כי בעשותנו היום את שלנו... יעשה השוכן בציון את שלו: להרבות עוצמה לשבועתו, על ידי הגאולה השלמה !

הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי, גאב"ד 'העדה החרדית בירושלים' (תמוז תרכ"ז - י"ד בתשרי תש"ט)

'הודעה להקהל', מיום ו' במרחשון תש"א [תצלום מופיע ב'מכתבים ואגרות קודש', ניו-יורק תשס"ג, עמ' 614];
טיוטת מכתב, בערך משנת ת"ש [שם, עמ' 615]

ליהודים כשרים ראוי לשמור על כבוד המקום הקדוש הכותל המערבי, ולהמצא שם באימה וביראה לפני מי ששיכן שמו במקום הזה

אחרי אשר עזרנו ד' והיישוב בארץ שב למכוננו, ואחינו בית ישראל התחילו לבקר את מקומות הקדושים ולהתפלל שם בלי מפריע, הנני מודיע לנכון לזרז את המזורזים ולבקש מאת קהל אחינו ההולכים לערוך שיחם במשרד² בית קדשנו כותל המערבי, לשמור על כבוד המקום המקודש הזה ולהמצא שם באימה וביראה, כראוי וכנכון ליהודים כשרים העומדים להתפלל לפני מי ששיכן שמו במקום הזה. וחלילה לישראל כשר לזלזל ולהתנהג בקלות ראש, ומכל שכן ועל אחת כמה וכמה לפני כותל המערבי³;

זיכה אותנו ה' שנוכל לגשת אל הכותל המערבי המקודש לשפוך שם שיח תפילתנו, ועלינו לתקן שם את ענייני צניעות המחללים את קדושת המקום וגורמים רעה ותקלה לכל העיר ירושלים

בחמלת ד' עלינו ובחפצו לזכות אותנו שנוכל לגשת שוב אל מקום המקודש כותל המערבי, לשפוך בו את שיחנו ואת תפילותינו, עלינו לתקן את המכשלה הגדולה שהיתה תחת יד רבים מבין קהל המבקרים, שלא נמנעו מלחלל את קדושת המקום על ידי תערובת אנשים ונשים, ובעיקר על ידי התקרבות נשים אל המקום הקדוש בתלבושת פרוצה ובגילוי שער הראש, אשר לבד חלול הקודש, אסור על פי דין להתפלל אז לפני הכותל ולהזכיר כל דבר שבקדושה, והם גורמים רעה לעצמן ותקלה לכל עיר הקודש ירושלים תובב"א...

וד' יגדור פרצותינו ויקבל תפילותנו ברחמים וברצון ונזכה לבנין בית המקדש, במהרה בימינו אמן.

² אולי צריך לומר: בשריד.

³ ואלה הן התקנות הקבועות שיש לשמור עליהן ביחוד:

- (א) לא להמצא שם בגילוי הראש.
- (ב) לא לעשות צלומים בשבתות וימים טובים.
- (ג) לא להמצא שם בזרועות חשופות, ופריצות גדר מוסר הצניעות.
- (ד) לא לרשום או לכתוב על אבני הכותל.
- (ה) להזהר מתערובות אנשים ונשים, וביחוד מתבקשות הנשים לא לעבור לפני מהמקום המיוחד בשטח הצפוני שהוקצב ביחוד עבור נשים.
- (ו) לא להתקוטט שמה ולהשמר מדבור והפרעה בעת התפילה.
- (ז) שיהיה סדר נכון בתפילה ובקביעת המנינים השונים.

וכידוע נתמנה הרב ר' יצחק אורינשטיין הי"ו מאתנו לפקח על סדרי המקום, והנני לבקש להקל עליו במילוי תפקידו הנכבד הזה ולסור למשמעתו בכל הנוגע לסדר ולקדושת המקום, ולהתנהג על פיו בכל אשר יאמר כי הוא זה, מתאים לראוי על פי הוראות שנתנו לו. ובזכות זה יתקבלו ברחמים וברצון תפילותינו ונזכה לגאולה שלמה ולבנין בית הבחירה, במהרה בימינו אמן.

מדברי נשיא מועצת גדולי התורה באמריקה הגאון הרב משה פיינשטיין זצוק"ל (נלב"ע י"ג באדר-ב תשמ"ו) על קדושת כותל המערבי בעיה"ק ת"ו

מתוך 'אגרות משה', יורה דעה חלק ד (קדשים), סימן סג אות יא; שם, אות יב; שם אות יג

הכותל המערבי של הר הבית שהשאיר לנו ה' מבית המקדש נקרא בפי חז"ל "כותל המקדש", והוא קדוש בקדושת המקדש ויש בו דין מעילה כדין חומת העזרות

[יש לפסוק להלכה שגם באבני הר הבית יש מעילה, וכל שכן בכותל המערבי שנקרא "כותל המקדש"]. ולכד מזה שכתבתי (באותיות ה-ז, שכל הר הבית עם חומותיו נקרא 'מקדש'), איתא במשנת אליהו (ד"ה חוץ לעזרות)... להגירסא דבירושלמי (שקלים פרק ד הלכה ב) "חוץ לעזרות", הוי חומת הר הבית בדין חומת העזרה. וכתב עוד, דהרמב"ם היה מפרש גם בבבלי דעזרת נשים היא בכלל עזרה. וכוונתו לאו דווקא בעזרת נשים אלא על כל הר הבית... אם כן כל הר הבית הוא בכלל עזרה, דלא כרש"י. וכן משמע שגם התוס' (קידושין נד, ב, ד"ה תרי תנאי) מפרשי דהר הבית הוא בכלל עזרה... וה"בונין בחול ואחר כך מקדישין" (בבא מציעא נז, ב), היו בכותלי הר הבית.

ונמצא שבכותל מערבי שהשאיר לנו השם יתברך מבית המקדש, כמפורש במדרש רבה פרשת נשא (פרשה יא אות ב): "הנה זה עומד אחר כתלנו, זה כותל מערבי של בית המקדש שאינו חרב לעולם. למה? שהשכינה במערב". ובשיר השירים רבה (פרשה ב אות כב) נאמר: "למה? שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם". וכן איתא במדרש איכה (פרשה א פסקא לא), ד"גזרו מן שמיא דלא יחרב לעולם, למה? שהשכינה במערב". אך לא הוזכר שם שהוא הכותל, אלא "פילי מערבאה", אבל ודאי הוא על הכותל [המערבי] שהוזכר בפירוש בפרשת נשא. ובשמות רבה (פרשה ב אות ב) הוזכר ד"לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי", אבל לא הוזכר "של בית המקדש"... וגילה המפורש על הסתום, שלכן אף שהוא כותל של הר הבית, דגם כן הוא בכלל "מקדש", נמי הוא הקדש, ומועלין בו;

למרות שחלקים מהמקדש נתחללו בחורבן על ידי פריצים, פשוט שהכותל המערבי לא התחלל בביאתם ועדיין הוא קדוש בקדושת המקדש

אמר רב פפא (בעבודה זרה נב, ב) ב"אבני המזבח ששקצו אנשי יוון", ד"קרא אשכח ודרש, דכתיב (יחזקאל ז, כב): 'וַיָּבֹאוּ בָּהֶם פְּרִיצִים וַחֲלָלוּהָ', ופרש רש"י (ד"ה דכתיב): "מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין"... אבל נראה לעניות דעתי פשוט שעל כותל מערבי, שדרשי מקראי שאינו חרב לעולם (במדבר רבה נשא, פרשה יא סימן ב; ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפו; פסיקתא רבתי דרב כהנא פסקא ה), וגם הוא בשבועה (שיר השירים רבה, פרשה ב אות כב), לא נעשה כותל זה ברשות הפריצים, ולא נתחלל בביאתם... ועדיין הוא הקדש ומועלין בו;

אסור לקחת מאבני הכותל המערבי משום מעילה, חוסר דרך ארץ, ולאו דאורייתא שלא לנתוץ מאבני המקדש. אך מלבד זאת, עצם המחשבה לפגוע בקדושת הכותל שהשאיר לנו השי"ת לזכרון היא עוון גדול מאוד

[האיסור שיש בנטילת אבנים מהכותל:] נוסף לאיסור מעילה (כמבואר באותיות יא-יב, מובא לעיל), ואיסור להשתמושי ביה הדיוטא (כמבואר שם לעיל אות יב, שמכיון שאבני הכותל שימשו לצורך גבוה אין זו דרך ארץ להשתמש בהן הדיוט), איכא איסור חמור דלאו ד"לא תעשון כן [לה']

אֱלֹהֵיכֶם]" (דברים יב, ד), שהוא לאו לנותן אבן מן ההיכל, ומן המזבח, ומן העזרות. והוא ברור דהוא אף מעזרות דהר הבית...

ואחר שגמרתי מעניני הלכה בקדושת הכותל, אוסיף שהוא פלא בעיני [שפלוני שאל אם מותר לקחת חתיכה מהכותל]... כי הרי אין דבר רע יותר מזה - אף בלא עניני האיסור. וכי הוא רק איש אחד בעולם? והרי יש כמה מליונים אנשים בעולם שהיו רוצים בזה, ואף לשלם על זה הרבה כסף, דכי גרע זה לאינשי [ממה] שיש שמשלמים בעד מטבע פענא אחת ישנה כמה אלפים? וכל שכן בעד דבר שהוא יותר מאלפיים ושלוש מאות שנה, ובפרט שהוא דבר שבקדושה! ואם כן לא יספיק כל הכותל לחלק אפילו לחתיכות קטנות שבקטנות, ויחריבו גם את הכותל שהשאייר השם יתברך לזכרון, ומשאר טעמים הכמוסים להשם יתברך, עד שלשון מדרש רבה (שיר השירים רבה ב, כב) הוא: "שנשבע הקב"ה שלא יחרב לעולם"... ואיך עלה על דעתו של אדם שומר תורה ומצוות שיהיה לו עוד מצוה בזה...? ולבד האיסור הוא עוול גדול מאוד על המחשבה.

FIG. 58.—THE JEWS' WAILING PLACE

FIG. 59.—JEWESSES AT THE WAILING PLACE

מכתב ה"אחיעזר" רבי חיים עוזר גראדנסקי אל רבי מאיר ברלין (תר"צ)

במהלך הימים האחרונים של פעילות ועדת חבר הלאומים, פנה בעל ה"אחיעזר" הגר"ע גראדז'נסקי, במכתב אל הרב מאיר בר-אילן, שהיה חבר ההנהלה הציונית ועסק ראשו ורובו בריכוז העמדה היהודית מול הועדה. במכתבו דרש ה"אחיעזר" בשם כל רבני אירופה שהרבנים הראשיים בארץ ישראל יפעלו בשאלת הכותל לפי דעת תורה ולא ימשכו ללחצים פוליטיים:

הוד כבוד ידידי היקר והנעלה, הרב הגאון שלשלת היוחסין רב פעלים כש"ת מו"ה מאיר ברלין הי"ו,

אחר דרישת שלומו הטוב,

הטלגרמה של רוס-מעלת-כבודו-הרב הגיעני לנכון, וכן [ומיד] שלחתי הרשאה טלגרפית בשם 'אגודת הרבנים' מגלילות הקרעסין [ערי הספר], ובקשתי וזרזתי בווארשא לתת יפוי כוח להרבנים הראשיים בעיר הקודש ירושלים תובב"א: הרב קוק, זוננפלד, יעקב מאיר, למנות גם מורשה [מטעם] בדבר שאלת הכותל. [על ידי] הרשאה מכל אגודות הרבנים בכל המדינות, יהיה להם [לרבני ארץ ישראל] לדבר בשם כל הרבנים. מה נורא הדבר, שעלינו לברר זכויותינו להתפלל ולבכות אצל שריד החורבן כותל המערבי. וד' יראה בעינינו וימהר לרווחתינו ולישועתנו.

כאשר בקשני הרב הראשי ד"ר ישראל לוי מפריז על-דבר האסיפה ביום 18 מרץ (י"ח באדר תר"צ), אמרתי כי הנני תמים דעים בזה שהיא שאלה דתית ולא פוליטית, ואסון גדול היה להאומה שהעמידה לפוליטית, ועל כן גם על חברי המועצה לשאלת הכותל [נציגות היהודות מול ועדה חבר הלאומים] להיות נמנים גדולי התורה והיראה המפורסמים בתפוצות הגולה, שיהיה בולט האופי הדתי, ושאינם חשודים בפוליטיות יתירה. ויעצתי לבקש את אגודות הרבנים לבחור מאתם באי-כח לצרף להועד, וטוב עושה מעלת-כבודו-הרב בזריזותו את אגודת הרבנים.

ייתב נא ידידי להודיעני מצב הדברים כעת. וגם אם יש בידו העתקת המעמארנדום [התזכיר] של הפרופסור כורש אדלר, ואת אשר הגיהו ותיקנו, ואם לא יכבד מכבוד-תורתו ישלח בהקדם האפשרי.

והנני ידידו מוקירו ומכבדו הדורש שלום תורתו

חיים עוזר גראדז'נסקי

ימים ספורים לאחר פניית הגר"ע גראדנסקי אל הרב ברלין, זירזה לפתע ועדת חבר-הלאומים את מהלך הדיונים, מסרה סיכום ביניים ויצאה מהארץ, ולמעשה הצעתו המעשית למנות באי-כח שייצגו את כל היהדות לפני הועדה לא יצאה לפועל.

עם זאת, במכתב התשובה של הרב ברלין אל הרב גראדז'נסקי, התייחס הרב ברלין לעצם הדברים ובאר שגם עמדת הרבנים בארץ היתה בכיוון דומה, וכך כתב ביום כ"ו בתמוז תר"צ:

על אודות ענין זה של הכותל המקודש לנו, ממחר אני להודיעו מצב הדברים כמו שהם, ולו גם בקצרה:

כידוע לו מהעתונות, יצאה הועדה בסוף השבוע העבר את הארץ, ואת פסק הדין לא הוציאה⁴. כל חברי הועדה יצאו למקומותיהם הם, ורק בימים הראשונים לחודש ספטמבר יתוועדו במקום אחד להעלות את דעתם בכתב, ולהביאה אל מועצת חבר-הלאומים, ומשם יצא המשפט.

הימים אשר הועדה יושבה כאן היו לנו ימים קשים. כל הענין קיבל צורה אשר לא פללנו אליה; כי לא באו החברים של הועדה לידי חקירה ודרישה באופן פרטי [כמצופה ממנה], אך עשו את הדבר באופן חוקי, וכאילו ישבו בתור חברי בית דין... הוזמנו עדים, וכל עד ועד נחקר ונדרש, בין בדברים השייכים לענין ובין בדברים שאינם שייכים לענין. מצדנו הופיעו באופן רשמי עו"ד מפורסם ד"ר [מרדכי] עליאש, שנוסף לכל כשרונותיו וידיעותיו הוא גם יהודי חרד, יודע תורה ושומר מצווה; העסקן הידוע מר דוד ילין, שגם הוא על דגל היהדות הנאמנה נמנה, ורב משה בלויא, העסקן של 'אגודת ישראל'. על ידם נמצאו תמיד בקשר ובעצות ובהוראות, בא כח הועד הלאומי ה' [יצחק] בן צבי, סופר ועסקן חשוב, ואנכי.

בהתחלת העבודה [של היערכות הצד היהודי לדיוני ועדת הכותל] הוזמנו שלשת הרבנים: הרב [אברהם יצחק הכהן] קוק, הרב [יוסף חיים] זוננפלד והרב יעקב מאיר, למסיבה אחת. ביחד אתם בישיבה נעבדו ההוראות הכלליות. מאז ועד גמר ימי הועדה באנו בדברים עם הרבנים האלה [הנ"ל]... ובשעת הצורך להתייעץ על דברים עיקריים – שמענו את דעתם.

גם עלה בידינו לסדר שיחה פרטית בין הרב קוק ובין היו"ר של הועדה [א'] ליפגריין משוודיה⁵... כשהיינו צריכים להביא בתור עד על מנהגים שונים הקשורים בתפילות על יד הכותל, בקשנו את הרב בן ציון עוזיאל למלא את התפקיד הזה...

⁴ במכתבו אל ההנהלה הציונית למחרת, באר הרב ברלין את פשר פיזור הועדה, שאיננו מסיבה מהותית: "היושב-ראש [של ועדת חבר הלאומים] גילה לי את הסוד, שחברי הועדה עמדו להשאר כאן זמן יותר ארוך, אולם החבר השויצרי קיבל ידיעה שהוא מוכרח [בגללה] לשוב למקומו, ובשל זה מוכרחים היו כולם למהר בעבודתם פה בארץ. היושב ראש הביע לי גם את צעריו... כמובן, אין אנו מצטערים כלל וכלל שהענין נגמר כל כך מהר, אם כי חבל שבימים הראשונים נתנו לענין להמשך יותר מידי, ובימים האחרונים היו נחפזים יותר מידי. אבל את הנעשה אין להשיב".

⁵ רש"ז שרגאי, שהיה מקורב אל הרב קוק, רשם דברים מתוך מה שאמר הרב קוק ליושב ראש: "על דברי יו"ר הועדה, שכבר עברו קרוב לאלפיים שנה מיום שאיננו הבעלים על ארץ-ישראל, וממילא גם לא על הכותל-

הקושי העיקרי שהיה בכל הענין הזה הוא שאנו העמדנו את טענותינו ותביעותינו לא על השטח הפוליטי, ולא על השטח הלגלי [חוקי-משפטי], אך דרשנו זכות [דתית] גמורה לשפוך את שיח תפילותינו בלי הפרעה ובלי התערבות, רק בדרך הטובה בעינינו: אם ביחידות ואם בציבור, אם בקריאת התורה ואם לא בקריאה, אם בתקיעת שופר אם בלי תקיעה, אם בהעמדת מחיצה ואם בלי מחיצה, וכל כדומה לזה. בא הצד השני [בהנהגת המופתי הערבי] ועשה מכל הענין פוליטיקה גמורה, וטען שיש לכל זה כוונה ציונית לבנות את בית-המקדש ולשלוט על קדשיהם [של המוסלמים] וכו' וכו', וגם העמיד [המופתי] את טענתו על יסוד ליגלי [חוקי], שעל פי תעודות שונות מגיע המקום להם בתור הקדש מאחת החברות המוסלמיות...

בנאום הנעילה שלהם [של ועדת הכותל] הגיד היו"ר שהם מחכים עדיין, עד ראשון בספטמבר (ח' באלול תר"צ), לשמוע מאיזו פשרה שנעשתה פה, ולא יצטרכו לאחוז במשפט ידיהם...

הריני שולח לו בזה את התזכיר שלנו שהגשנו לוועדה, כחפצו. אין זה תזכירו של ד"ר אדלר, מכיון שצריכים היינו לשנותו ולהוסיף עליו לפעמים הוספה גדולה מן העיקר.

התזכיר המוזכר בסוף מכתבו של הרב ברלין, שהעתק ממנו נשלח לגר"ע גרדזנסקי ולעשרות רבנים ונציגויות יהודיות ברחבי העולם, מפרט את זכויותיהם ההסטוריות והדתית של היהודים בכותל המערבי. בסיסו הוכן על-ידי פרופ' כורש אדלר מניו-יורק, אך צורתו הסופית התקבלה על-ידי ועדה מאוחדת של 'הרבנות הראשית לישראל', 'הסוכנות היהודית' ומרכז 'אגודת ישראל'.

המערבי - לימד אותם הרב פרק במשפט התורה, והסביר להם בשקט, בניחותא: שבהלכה היהודית (עיין תוס' בבא-בבא ד"ה דוקא, ע"פ ירושלמי כלאים פרק ז הלכה ד. וכ"כ בכפתור ופרח פרק ד. ועיין שו"ע חו"מ סי' שעא, א, ובש"ך שם ס"ק ב) יש דין של יאוש בעלים גם מקרקע, אבל כשמישהו בא וגזל קרקע של אחר, והנגזל מחה, והמשיך למחות - אין הבעלות של הנגזל פוקעת לעולם. והרב הסביר את הקשר שלנו עם הכותל גם אחרי החורבן מאז עד היום, ובטחוננו כי יבוא יום ועמי העולם יכירו בצדקתנו, ולא ימנעו מאתנו לשוב לארצנו (והכותל-המערבי בתוכה) ולבעלותנו עליה ובתוכה, שנמסרה לנו מאדון כל הארץ". מובא ב'כותלנו', עמ' 156.

אגרות של גדולי ישראל

[תרסז]

שאלת הבעלות על הכותל המערבי

RABIN
CH. O. GRODZIENSKI
WILNO.
ⲙⲓⲙⲓ

חיים עוזר גרודזענסקי

וויילנא.

ⲙⲓⲙⲓ
בעו'ה ח' תמוז תר"צ

הוד כבוד ירידי היקר והנעלה הרה"ג שלשלת היוחסין
רב פעלים כש"ת מו"ה מאיר ברלין הי"ו

אחרשה"ט,

הטעלעגראמע של דומעכ"ה הגיעני לנכון, וכן שלחתי הרשאה טעלעגראפית בשם
אגוה"ר מגלילות הקרעסין [ערי ספר], ובקשתי וזרזתי בווארשא לתת יפוי כח להרבנים
הראשיים בעיה"ק ירושלם תובב"א הרב קוק, זאנענפעלד, יעקב מאיר. למנות גם מורשה
ברבר שאלת הכותל. הרשאה מכל אגודות הרבנים בכל המדינות, יהי' להם הזכות לרבר
בשם כל הרבנים. מה נורא הרבר שעלינו לברר זכויותינו להתפלל ולבכות אצל שריד
החורבן **כותל המערבי**. ור' יראה בענינו וימהר לרוחתינו ולישועתנו.

כאשר בקשני הרב הראשי ד"ר י. לעווי מפאריז ע"ד האסיפה ביום 18 מארץ שהיתה
בפאריז. אמרתי כי הנני תמים דעים בזה שהיא שאלה דתית ולא פוליטית ואסון גדול היה
להאומה שהעמידה לפוליטית ועל כן גם על חברי המועצה לשאלת הכותל להיות נמנים
גרולי התורה והיראה המפורסמים בתפוצות הגולה שיהיה בולט האופי הדתי ושאינם
חשורים בפוליטית יתירה. ויעצתי לבקש את אגודות הרבנים לבחור מאתם באי כח לצרף
להועד, וטוב עושה מעכ"ה בזריותו את אגוה"ר.

ייתיב נא ירידי להוריעני מצב הרברים כעת. וגם אם יש בירו העתקת
המעמאראנרום [תזכיר] של הפרו' צ. ארלער ואת אשר הגיהו ותקנו. ואם לא יכבר מכת"ר
ישלח בהקדם האפשרי.

והנני ירדו מוקירו ומכברו הרוש"ת
חיים עוזר גרודזענסקי

מכתב בד"צ דעיה"ק ירושלים אל הגר"ח זוננפלד (תרפ"ט)

ECCLESIASTICAL COURT (Beth Din)
of all the Jewish
Ashkenazic Congregations
JERUSALEM

ב"ה.

בית דין צדק
לכל הקהלות האשכנזיות
העתיקות בירושלים

— בנשיאות רבינו הנאכד נקשית סרן יוסף חיים ואנשנפלד שליט"א —

המכתב:
Ecclesiastical Court of all the
Jewish Ashkenazic Congregations
Rabbi M. L. Rubin
Jerusalem, (Palestine)

תנאי חבליז ורבינו האנשים
סודר יודני לים ורבינו
יחזק שניקל.
דב צבי קרלינסקי.
אברהם חיים סרן. גריר.

אנשנפלד ירושלים ה'ת"ש. חתום
אלול

מ

נרכת כוח"ס לכבוד רבינו הגה"צ ס"ק סרן הגאב"ד שליט"א

אחרש"ת כספספס !

כאשר שסענו שיש דרישה מצד שונאי ישראל שהיהודים יורו בבעלות הערכים על
כותל המערבי ת"ו. על ידי אשור בכתב סאת ב"כ היהודים החרדים וחפשיים, וכבר
היו אסיפות בנדון זה בועד העיר האשכנזי, והנם שלא סצאו לנחוז לשאול את חו"ד
הנר"צ ג"כ. מצאנו לחובה קדושה להודיע לסרן הדר"ג שליט"א, בתור נשיא הכבוד של
ועד העיר האשכנזי. כי לבד מה שאין דבר כזה מסוד בידם כלל כי לא למסרות כאלו
נבחרו סאת בני העדה. וגם הזכות ככוחל המערבי שייך לכלל ישראל בכל מקום שהם
שאר להם שום ענין לדבר בשכס. הנה סוצאיק אנו על פי דין חורה כי חלילה וחלילה
לעשות צער צלל בקום ועסה בענין זה.

ואם לא ידעו הדר"ג אלהים וגם ישיב אלהים יצא אלה חתמה על דבריהם. חתום אלה חתמה על דבריהם. חתום אלה חתמה על דבריהם.
ואם בכרי לפצות את הערבים הכרונזים סוסב שיחתכו על ביטול הצהרת בלפור ולא ח"ו
שלהם הבעלות על הכותל המערבי. ובכלל אם באנו להשוש אחרי איוסי הערבים אין לדבר
סוף כי חסיד יסצאו עילה. ואין לנו להסען אלא על אבינו שבשמים. וח"י"ת יתן לנו
כוח"ס שנת גאולה וישועה ובנין בית הכחירה בב"א.

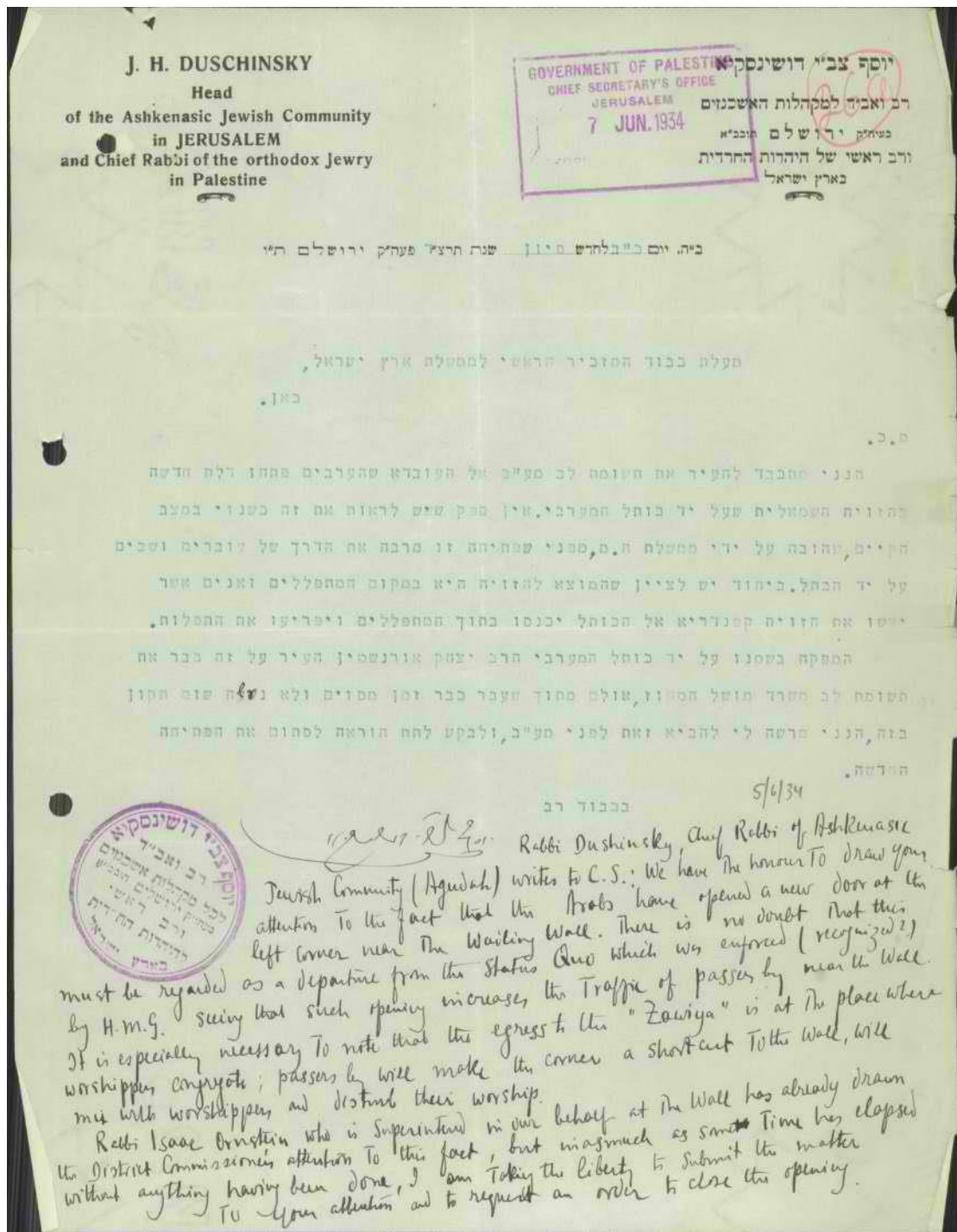
ככל הדרת הכבוד. בד"צ לכל סקהלות האשכנזים:

נאם
נאם
נאם

מכתב מהבד"צ דעיה"ק ירושלים אל הגר"ח זוננפלד זצ"ל
בענין בעלות על הכותל המערבי לערבים

בתוך דבריהם הם כותבים: "בכדי לפצות את הערבים המרוגזים, מוטב שיחתמו
על ביטול הצהרת בלפור ולא ח"ו שלהם הבעלות על הכותל המערבי"

מכתב המהרי"צ דושינסקי וצוק"ל למזכיר הממשלה הבריטית (תרצ"ד)

"אין ספק שיש לראות את זה כשינוי במצב הקיים...
יכנסו בתוך המתפללים ויפריעו את התפילות."

מכתב דרישה ומחאה לממשלה מהרבנים הראשיים, הועד הלאומי ואגודת ישראל

ב"ה, כ"ו ניסן תרפ"ט 6.5.29

למעלת כבוד המזכיר הראשי
של ממשלת ארץ-ישראל, כאן,

א. מ. נ.

החתומים מטה מוצאים להם לחובה להביא לפני מעלת-כבודו בכתב את ההשקפות שכבר הובעו לו בעל פה בנוגע להפרת המצב הקיים על-ידי הכותל המערבי על-ידי המוסלמים ולבקשו להביא את הענין לפני הוד מעלת הנציב העליון לשם החלטה בהקדם.

החתומים מטה היו במשך החדשים האחרונים תחת הרושם שהממשלה החליטה להחזיק בכל תוקף את המצב הקיים בעניני הכותל המערבי, ולתת פרוש ל"מצב הקיים" מדויק ומצומצם במדה שווה כלפי שני הצדדים. אמנם מצד אחד ראינו שכוונות אלו של הממשלה הן מוצאות לפעל עד כדי כך, שהשלט שהושם לפני מספר שנים על-ידי מושל המחוז כדי להזהיר את התיירים על קדושת המקום הורד גם הוא. ומצדנו השתדלנו עד כמה שאפשר למנוע התרגזות הרוחות או הפרת המצב הקיים. אנו התאמצנו להבליג ולעבר על כל מקרה של עלבון, בתקוה שיעלה בידי הממשלה אחרי החזרת המצב הנורמלי למצוא את הפתרון היסודי בענין הכותל, פתרון שיהיה מבוסס על העמדה התקיפה של צדק שוה כלפי שני הצדדים, שהממשלה אמרה לחפש אותה.

כולנו נדהמנו אפוא לשמוע שלמרות עקרוני השטה הנ"ל, כפי שהממשלה הכריזה עליהם, נעשו ונעשים צעדים ממשניים על-ידי המוסלמים כדי לבנות מסגד נוסף מימין לכותל המערבי, וכדי לפתח דרך נוספת לחצר מקום המקדש שתעבור על יד רחבת הכותל.

אם אמנם אנו חושבים שכל נמוקים למה יחשבו פעולות שכאלה להפרת המצב הקיים הם למותר, ושאפשר להאשימנו בהערכה פחותה של שכלם הבריא של שלטונות הממשלה האחראים, בהניחנו אף לרגע שיש מקום לחשוב שהממשלה לא תביט על הפעולות הללו כעל הפרת המצב הקיים, בכל זאת, ולרגלי העובדה שפעולות ידועות כבר נעשו מבלי שהממשלה תתערב בזה מעצמה, אנו מוצאים לנו לחובה גם לנמק מדוע הפעולות הללו הן הפרת המצב הקיים.

א. ברור בהחלט שבנין המסגד הנוסף איננו אלא פעולה דמונסטרטיבית (-הפגנתית) שמטרתה היא חידוד היחסים וחיפוש פתרון לשאלת הכותל על-פי הפרינציפ (-העקרון) שיצירת [מצב] מסוכן ומסובך מיוחד הוא החשה לפתרון השאלה. ברור שקשה למי שהוא לשער שאיזה צורך דתי מיוחד שנוצר כעת, הוא הדוחף להקמת מסגד קטן נוסף על-ידי המסגד הכביר והמפורסם. ברור שפעולה זו איננה כי אם צעד בכוונה מראש לקראת הפרת המצב הקיים או לשם פגיעה ברגשות הדתיים של היהודים, לשם תעמולה פוליטית נגדם, ולשם הפרת תפילתם על-ידי סידור טכסים מפריעים ומתחרים.

ב. פתיחת הדרך למסגד עומד דרך רחבת הכותל היא דבר שיפריע באופן יסודי את מהלך התפילות על יד הכותל המערבי, ויהיה למקור תמידי להרגזת הרוחות, לסכסוכים ולהתנגשויות בין שני הצדדים. וגם לפעולה זו אין שום הצדקה של נחיצות הרגע שתראה שאין הוא אלא צעד מכוון מראש לשם הפרת המצב הקיים.

ג. אפשר על נקלה לשער שהן המסגד החדש, והן הדרך החדשה למסגד עומר, יהיו עלולים להפך למרכז התנועה המוסלמית לתוך המסגד עומר על-ידי תעמולה מכוונת נגד המתפללים על יד הכותל, והתוצאות של המצב שיווצר קשה אפילו לראות מראש.

אין אנו יכולים למצוא שום ביאור מספיק, לעצמנו ולדעת הקהל השואל, כיצד הרשתה כבר הממשלה להתעות את עצמה⁶, על ידי כל מיני הבטחות וביאורים טפלים, לתוך עמדה אדישה כלפי הצעדים שכבר נעשו, לשם הגשמת הפעולות הנ"ל. כיצד אופשרו בנינים מהירים במקום כה קשור בשאלות מסובכות, מבלי שתובא שאלת הרשיון לבנין, אופן הבנין, תכניתו ותפקידו, לבירור והחלטה על-ידי השלטונות המתאימים. ובצער גדול עלינו להגיד שאין אנו יכולים להחליש את הרושם שנוצר, שבידי המוסלמים עולה באופן שטני הדבר להתעות את הממשלה בשאלות שכאלה, ואפילו את הרושם בחוגים ידועים שהממשלה מלכתחילה מוכנה להקטין את דרישותיה בנוגע לרשיונות, בדיקות תכניות וכו' בשעה שהדבר נוגע להמוסלמים, ועוצמת את עיניה ומחלישה את עמדתה במקרים כאלה. אנו דורשים בהתאם לשמירת המצב הקיים, את הורדת הבנינים שכבר נעשו, ומניעת פעולות שכאלה בעתיד, ולהכריז מחדש שהממשלה תשמור בכל תוקף על המצב הקיים.

בכבוד רב

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרב יעקב מאיר
הרבנות הראשית לארץ-ישראל

י. טהון, י. מיוחס,
הועד-הלאומי

הרב משה בלוי,
מרכז אגודת-ישראל

"כיצד הרשתה כבר הממשלה להתעות את עצמה, על ידי כל מיני הבטחות וביאורים טפלים, לתוך עמדה אדישה כלפי הצעדים שכבר נעשו... במקום כה קשור בשאלות מסובכות, מבלי שתובא שאלת הרשיון לבנין, אופן הבנין, תכניתו ותפקידו, לבירור והחלטה על-ידי השלטונות המתאימים... אנו דורשים... להכריז מחדש שהממשלה תשמור בכל תוקף על המצב הקיים".

⁶ להתעות את עצמה - לגרום לה לאבד את דרך המחשבה הישרה ולבלבל את דעתה. מלשון "תעו בַּמִּדְבָּר" (תהילים קז, ד).

Jerusalem.
May 9th, 1929.

Chief Secretary,
Government Offices,
Jerusalem.

Sir,

The undersigned feel it their duty to submit to you in writing the views already represented to you with regard to the infringement of the Status quo at the Wailing Wall by the Moslem authorities and to request you to refer the matter to His Excellency the High Commissioner for an early decision.

The undersigned were in the last few months under the impression that Government were determined to enforce the Status quo at the Wailing Wall most rigidly and to interpret the Status quo in exactly the same relation to both parties. Indeed we saw on the one hand that this intention of Government was enforced to the extent that the sign-board posted a few years ago by the District Commissioner, to warn tourists of the sanctity of the place, has also been removed, and for our part, we have endeavoured, as much as it was within our power to do so, to prevent excitement and the creation of bad feelings by declaring from time to time that Government will not permit an infringement of the Status quo. We ~~have~~ have endeavoured to exercise restraint and to overlook offensive incidents in the hope that when normal conditions have been restored, Government will succeed in finding a radical solution in the matter of the Wailing Wall, a solution which should be based upon that attitude of strict justice, equal to both parties, that Government were bent on adopting.

We were therefore all amazed to hear that notwithstanding the declared principles of that policy, there have been taken and there are being taken by Moslem authorities very substantial steps in the way of building an additional Mosque at the right of the Wailing Wall and of opening an additional way leading to the Temple Area which should passthrough the Wailing Place.

While we deem it superfluous to set here in why these acts should be regarded as infringements of the Status quo, and although we do not for a moment suppose that Government would not regard them as infringements of the Status quo, nevertheless, and in view of the fact that these acts have been done without Government intervening of their own accord, we deem it our duty to set out Below the reasons why these acts constitute a breach of the Status quo.

(a) It is very obvious that the construction of the additional Mosque is nothing but a demonstrative act which aims at the creation of a bad feeling and the seeking of a solution to the problem of the Wall on the principle that a dangerous and complex situation is an acceleration of the solution of the problem. It is obviously difficult to imagine that a new religious need has arisen now after hundreds of years, and that it is this need which has prompted them to erect an additional small Mosque beside the famous larger Mosque. It is clear that this act is nothing but a deliberate act towards the infringement of the Status Quo or in order to offend Jewish religious susceptibilities for purposes of political propaganda against them, to disturb their religious service by arranging for disturbing and competitive services.

(b) The opening of the road to the Mosque of Omar to pass through the Wailing Place is certainly an act which will obstruct most fundamentally the course of the prayers at the Wailing Wall and will be a constant source of excitement, disputes and clashes between the two parties. This act too is not justified by the necessity of the moment and is nothing but a step deliberately taken for the disturbance of the Status Quo.

(c) It will be readily conceived that both the new Mosque and the new road to the Mosque of Omar are liable to become centres of the Moslem movement to the Mosque of Omar by a propaganda which will be aimed at the worshippers at the Wall and it is difficult to foretell the consequences of the new situation that will thus be created.

We can hardly find an adequate explanation to our own question and to the question of the public who wonder how Government have permitted themselves to be misled, by all sorts of empty promises and explanations, into this attitude of indifference to the steps already taken towards the realisation of those objects! How is it that Moslem authorities have found it possible to speedily put up structures in a place so entangled with complicated questions without applying to the competent Authorities for a decision as to the building licence, method of construction, plans and functions of the structure. And it is with deep regret that we have to declare that we are unable to weaken the impression prevailing in the Community that Moslem authorities are systematically successful in misleading the Government on this question, and that Government Officers, while they are very watchful of every little thing done by the Jews to the extent of issuing orders to remove small nails fixed by Jews on one of the Walls on which Jews used to hang their clothes, are ever

willing to facilitate the grant of any demand of licences, repairs, plans, etc. when it concerns Moslem authorities.

We therefore ask that the buildings already erected be removed and that such acts should not occur again.

We remain Sir,
Yours very respectfully,

Sgd.

(A. I. Kook, Jacob Meir.
Chief Rabbis.
(J. Thon, J. Meyohas.
Vaad Leumi.
(M. Blau, Central Agudath Israel.